

Parti ve Sınıf

Komünist Enternasyonel'in İkinci Kongresi'nde, Proleter Devriminde Komünist Parti'nin Rolü üzerine kabul edilen tezler, özden ve derin bir şekilde Marxist doktrinden temellenir. Bu tezler sınıf ve parti arasındaki ilişkinin tanımını başlangıç noktası olarak alır ve sınıf partinin, saflarında asla sınıfın kendisinin bütünü ve belkide çoğunluğunu bile değil, sadece bir kısmını bulundurabileceğini kabul eder. Bu apaçık gerçek, eğer onun bir azınlığı, kendisini bir politik partide örgütlemese, sınıfın kendisinden bile bahsedilemeyeceği belirtilseydi daha iyi vurgulanmış olurdu. Bizim eleştirel yöntemimize göre toplumsal bir sınıf gerçekten nedir? Onu, çok büyük sayılardaki bireylerin üretim süreçleri ile ilişkilerindeki analogik konulanışlarına göre ve onların ortak ekonomik ve toplumsal koşullarının saf bir şekilde dışarıdan objektif kavranışı ile tanıyabilirmiyiz? Bu yeterli olmayacaktır. Bizim yöntemimiz, yalnızca verili bir andaki haliyle sosyal yapının tanımından oluşmadığı gibi, natüralistlerin skolastik sınıflandırmalarında yapıldığı gibi, toplumu iki grup oluşturacak şekilde bölen bir çizgi çizmekde değildir. Marxist eleştiri insan toplumunu, hareketi içinde, zaman içindeki gelişiminde tanır; O esasen tarihsel ve diyalektik bir ölçütten yararlanır, yani o, olayların bağlantılarını, karşılıklı etkileşimleri içinde inceler. (Tıpkı eski metafizik yöntem gibi) toplumun verili bir andaki anlık görüntüsünün fotoğrafını çekip ardından, bireylerin içlerinde sınıflandırılması gereken farklı kategorilerine ayırmak için onu incelemek yerine, diyalektik yöntem, tarihi, art arda gelen sahneler şeklinde açılan bir film şeridi gibi görür; sınıf bu hareketin çarpıcı yüzlerinde aranmalı ve seçilmelidir. İlk yöntemi kullanırken, ayrımlarımızı yeniden gözden geçirip, iki, hatta üç yada dört bile değil, sayısız derecelendirmeleri ve belirlenemeyen geçişlilik kesimleri ile bölünmüş olan on, yüz hatta bin sınıf olduğu konusunda bizi ihtar edecek olan, (elbette varlarsa dar görüşlü insanlar olan)saf istatistikçi ve demografların binlerce itirazına hedef olurduk. İkinci yöntem ile ise, sınıfı, tarihsel trajedinin oyuncusunu belirtmek ve, onun eylemlerini, hedeflerini ve niteliğini tanımlamak için, tamamen farklı olan bir yığın değişen gerçek arasında apaçık şekilde monoton olan görünümler içinde betonlaşmış hale gelen bir kriterden yararlanırız; bu aradada istatistiklerin miskin fotoğrafçısı bunları sadece bir dizi soğuk, ölü veri olarak kaydeder. Bu yüzdendir ki, örneğin, XIV. Lui döneminde Paris'te kaç tüccar olduğunu, yada Onsekizinci yüzyıldaki İngiliz toprak ağalarının sayısını, veya, Ondokuzuncu yüzyılda Belçika yapımevi sanayiindeki işçi sayısını bilmek, bir sınıfın var olduğunu ve hareket ettiğini belirtmek için yeterli değildir.

Bunun yerine, bizler, mantıksal sorgulamalarımızda bütün bir tarihsel döneme bağlı kalmalıyız; Her zaman üretim şekli ve bunun gelişmesi tarafından belli bir konuma sokulmuş bir insanlar tabakasının çıkarlarına bağlı kalarak, yükseliş ve inişleri, hata ve başarıları arasından yolunu arayacak olan, toplumsal ve bu nedenle politik bir hareket inşa etmeliyiz. Frederick Engels'in ilk klasik metinlerinden birinde, İngiliz işçi sınıfının tarihindeki bir dizi politik hareketin analizini yapmak ve böylece bir sınıf mücadelesinin varlığını göstermek için kullandığı analiz yöntemi budur. Sınıfın bu diyalektik kavranışı istatistikçinin zayıf itirazlarını aşmamızı sağlar. Onun artık tarih sahnesinde ayrılmış karşıt sınıfları, bir tiyatro sahnesindeki değişik korolar olarak görme hakkı yoktur. O bizim çıkarsamalarımızı, aradaki alanlarda bireylerin geçişmesinin sonucu oluşan tanımlanamaz tabakalar olduğunu öne sürerek çürütemez, çünkü bu durum sınıfların birbirleri ile yüzleştiği tarihsel karşılaşmayı engellemez.

***

Bu nedenle sınıf kavramı bize statik değil dinamik bir görünümü çağrıştırmalı. Belirli bir hedef doğrultusunda ilerleyen toplumsal bir akım yada hareket keşfettiğimiz zaman, orada kelimenin tam anlamıyla bir sınıfın, varlığını tanırız. Ancak bundan sonra, sınıf partisi, henüz formel olmasada maddi şekilde var olur. Bir parti, bir eylem yönteminin yada bir doktrinin varlığında yaşar. Bir parti, bir politik düşünce okuludur ve bundan dolayı da bir mücadele örgütüdür. İlki bilinçliliğin, ikincisi ise bir iradenin, daha açık ifadesiyle nihai hedefe doğru çabalamanın karakteristiğidir. Bu iki nitelik olmadan, henüz bir parti tanımımız yoktur. Daha öncede siylediğimiz gibi, donuk bir şekilde gerçekleri kaydedenler, az çok geniş ölçekte yaşam koşullarında bir karşılık bulabilir fakat, tarihin gelişmesinde hiçbir iz bırakmaz. Bu iki niteliği sadece sınıf partisi içinde, yoğunlaşmış ve somut bir şekilde bulabiliriz. Sınıf kendisini, üretimin yeni sistemlerinin gelişiminin pekişmesi ile belli koşullar ve ilişkiler ortaya çıktıkça kurar –örneğin büyük bir emek gücü kiralayan ve eğiten büyük fabrikaların kurulması; aynı şekilde, böyle bir kolektivite, kendi içindeki küçük gruplarda şekillenmeye başlayan, daha açık bir bilinçle doğru tedricen maddileşmeye başlar. Kitleler eyleme atıldığında, sadece bu ilk gruplar nihai bir hedef sezebilirler ve diğerlerini destekleyip yönlendirecek olanlarda onlardır. Modern proleter sınıftan bahsederken, bu süreci bir iş kolu ile değil bütün bir sınıf ile

ilişkisi içerisinde kavramalıyız. Ancak bundan sonra, onun ortaya çıkmasının çıkarların özdeşleşmesinin daha net bir bilinçliliğinden tedricen nasıl sağlandığı anlaşılabilir; yinede bu bilinçlilik deneyimlerin ve düşüncelerin öyle bir karışımının sonucudur ki, sadece her kategoriden elenerek gelen unsurlardan oluşan belirli gruplarda bulunabilir. Aslında sadece gelişmiş bir azınlık, bütün sınıfı ilgilendiren genel hedeflere doğru yönelmiş ve bağrında toplumsal rejimi değiştirme projesine taşıyan, kolektif bir eylemin net bir kavranışına sahip olabilir. Böyle gruplar, bu azınlıklar, partiden başka birşey değildirler. Onun (elbette asla tutuklanmalar, krizler ve içsel mücadeleler olmadan ilerlemeyen) oluşumu belli bir düzeye ulaştıktan sonra, eylemde olan bir sınıfımız olduğunu söyleyebiliriz. Parti sınıfın sadece bir bölümünü içerdiği halde, sınıfa karşı duyarlı olan ve onu temsil eden unsurları kategoriler ve yerelliklerin sınırlamaları ötesinde kaynaştırdığı için, sadece o sınıfa hareket ve eylemin birliğini verebilir. Bu durum şu temel olgunun anlamına ışık tutar: parti sınıfın sadece bir parçasıdır. Her kimki toplumun statik ve soyut bir görüntüsünü tasarlar ve, sınıfı içinde parti olan, küçük çekirdeği ile bir bölge olarak görürse, o kolayca şu sonuca yönelebilir: eğer partinin sınıfın dışında kalan bütün kesimleri neredeyse her zaman çoğunluksa, bu kesim daha büyük bir öneme ve daha büyük bir haklılığa sahip olmalıdır. Ne varki eğer sadece, dışardaki büyük kitlenin içindeki bireylerin henüz ne sınıf bilinci ne sınıf iradesi olmadığı ve kendi işkolları, kendi köyleri, kendi ulusları için veya kendi bencil çıkarları için yaşadıkları hatırlanırsa, o zaman sınıfın eylemini bir bütün olarak tarihsel hareketinde tutabilmek için onu esinlendiren, birleştiren ve başını çeken – kısacası onunla ilgilenen bir organı olması gerektiği anlaşılacaktır; bundan sonra şu anlaşılacaktır ki parti gerçekte, kendisi olmadan dışında kalan kitleyi bir güçler seferberliği olarak düşünmenin hiçbir anlamı olmadığı çekirdektir. Sınıf partiyi öngerektirir çünkü, tarihte varolmak ve hareket etmek için o, eleştirel bir tarih doktrinine ve ona ulaşma hedefine sahip olmalıdır.

***

Tek doğru devrimci kavrayışta, sınıf eyleminin yönetimi partiye delege edilmiştir. Birçok tarihsel deneyimlerle birlikte doktriner analiz, partinin üstünlüğünü ve gerekliliğini inkar eden her akımı kolayca, küçük burjuva ve anti-devrimci ideolojilere indirgememize izin verir. Eğer demokratik bir bakış açısına dayanıyorsa bu inkar, Marxizm'in, burjuva liberalizminin gözde teoremlerini çürütmede kullandığı aynı eleştirinin nesnesi yapılmalıdır. Eğer insanlar içinde yaşamak ve hareket etmek zorunda oldukları çevrenin özelliklerinin, nedeni değil de sonucu

ise, o zaman sömürülenlerin, aç ve yoksun bırakılanların, genel olarak hiçbir zaman kendilerini bütün güç ve kapasiteleri ile, palazlanmış sömürücüyü alaşağı etmenin gerekliliğine inandıramayacağını, hatırlamak yeterlidir. Bu sadece istisna olabilir. Burjuva temsili demokrasisi, çoğunluğun cevabının her zaman ayrıcalıklı sınıftan yana olduğunu ve yönetme ve sömürüyü sürdürme hakkını bu sınıfa devredeceğini bildiği için her zaman kitlelerin konsültasyonuna yönelir. Burjuvazi çoğunluğun kabulü ile, sadece bütün vatandaşların değil aynı zamanda işçilerinde çoğunluğunun kabulü ile yönetir. Bu nedenle eğer parti tek başına sahip olduğu bir sorumluluk olan eylemleri ve inisiyatifleri değerlendirmek için bütün bir proletarya kitlesine çağrı yaparsa, neredeyse tamamen burjuvazinin lehinde olan bir karara bağlanmış olacaktır. Bu kararda her zaman, tek başına örgütlü partinin saflarından gelecek bir öneriden, daha az aydınlanmış, daha az gelişmiş, daha az devrimci ve hepsinin ötesinde işçilerin gerçek kollektif çıkarlarınının bilinci ve devrimci mücadelenin nihai hedefi tarafından daha az dayatılmış bir karar olacaktır. Proletaryanın kendi sınıf eylemini yönetme hakkı olduğu fikri, Marxist anlayıştan tamamen yoksun olan bir soyutlamadan başka birşey değildir. Bunda, devrimci partinin, daha az olgunlaşmış tabakaların kendisine katılması yoluyla büyümeye yönlendirilmesi arzusu saklıdır, ve bu derece derece gerçekleştikçe çıkarılan kararlar daha fazla burjuva ve tutucu düşüncelere yaklaşacaktır. Eğer sadece teorik sorgulama yoluyla değil aynı zamanda tarihin bize verdiği deneyimler yoluyla da kanıtlar aramış olsaydık, elimiz yine boş kalmayacaktı. Kitlelerin “sağduyusu”nun iyiliği ile “bir ajitatör azınlığının” “şeytaniliği”ni karşı karşıya getiren tipik burjuva klişesini hatırlayalım. İşçi hareketinin sağ-kanat akımları, tarih tarafından gerici inançları açıkça ortaya çıkarılmış olan sosyal demokratik okul, sürekli olarak kitleleri partinin karşısında konumlandırır, ve sınıfın iradesini, partinin belirli sınırlarındansa daha büyük bir eksende temsil ederek bulabileceğini düşünür. Partiyi, eylemdeki disiplin ve doktrinin sınırlarının ötesine genişletmeyi başaramadıklarında ise, onun esas organlarının, sınırlı sayıdaki militan üyeler tarafından kararlaştırılmış olanlar yerine daha geniş bir gövde tarafından, parlamento üyeliği için kararlaştırılmış olanlar olması gerektiğini savunurlar-gerçekte, parlamentodaki gruplar geldikleri partilerin her zaman için en uç sağ-kanadındandırlar. İkinci Enternasyonel’in sosyal-demokratik partilerinin yozlaşmasının ve örgütlenmemiş kitlelerden daha az devrimci hale gelmiş olmalarının nedeni, işçici ve “emekçici” pratikler yoluyla parti olma niteliklerini zamanla kaybetmiş olmaları gerçeğidir. Yani, onlar bundan sonra sınıfının önünde giden öncü gibi davranmayı bırakıp, en az bilinçli ve proleter sınıfın kendisinde en egoist isteklere bağlı kalan tabakalarına eşit derecede önem ve nüfuz verilen seçimsel ve korporatif sistemde öncününün mekanik bir ifadesi oldular. Bu

hastalığa cevap olarak, özellikle İtalya’da, savaştan öncesine dayanan, içsel parti disiplini savunan, devrimci doktrinlerimizi taşımaya henüz hazır olmayan yeni üyelerin katılmasını reddeden, parlamenter grupların ve lokal organların otonomisine karşı çıkan, ve partinin yanlış unsurlarından arınabilmesi gerektiğini öne süren bir akım gelişti. Bu yöntem reformizmin gerçek ilacı olduğunu göstermiştir, ve partinin rolüne birincil dercede önem veren –yani ilke ve taktikleri konusunda yönelimi açık olan disiplinli, merkezi bir parti- Üçüncü Enternasyonel’in pratiğinin ve doktrininin temelini oluşturur. İşte bu Üçüncü Enternasyonel, “İkinci Enternasyonel’in sosyaldemokratik partilerinin çöküşünün hiçbir şekilde proleter partilerinin çöküşü anlamına gelmediği”ni ama eğer böyle denebilirse, parti olmayı bıraktıkları için parti olduklarını unutan organizmaların yenilgisi olduğunu görmüştür

***

Partinin rolünün komünist kavranışına bir başka türden itiraz daha vardır. Bu itirazlar reformist yozlaşmaya gelen eleştirel ve taktiksel reaksiyonun başka bir biçimi ile bağlantılıdır: bunlar sınıfı ekonomik sendikalarda gören ve bunları sınıfı devrimde yönlendirmek için yeterli organlar olarak gören sendikalist okula aittirler. Fransız, İtalyan ve Amerikan sendikalizmlerinin klasik döneminin ardından, şu görünüşe göre sol-kanat olan itirazlar Üçüncü Enternasyonel’in uçlarındaki akımlarda yeni formulasyonlar buldu. Bunlarda, ilkelerinin bir eleştirisi ile olduğu kadar, yol açtıkları tarihsel sonuçların anlaşılması ile, kolayca yarı-burjuva ideolojilere indirgenebilirler. Bu akımlar sınıfı, daha büyük kitleleri bir araya getiren ve bu nedenle işçi sınıfının bütününe karşılık gelen, kendisine ait –elbette karakteristik ve çok önemli olan- bir örgütün içinde yani politik partilerinin ardından çıkan meslek yada iş kolu sendikaları içinde görmek isterler. Ne varki, böyle bir kriterin seçimi, kuramsal bir bakış açısından, burjuvazinin kendi hükümetini seçmesi için halkın çoğunluğunu davet ederek, iktidarını koruyacağına güvendiği, şu aynı demokratik yalana karşı bilinçsiz bir saygıyı gösterir. Diğer teorik bakış açılarından, böylesi bir metod, yeni toplumuun kurulması için sendikalara güvendiğinde ve tıpkı gerici ekonomistlerin yaptığı gibi üretici fonksiyonların otonomisini ve desantralizasyonunu[merkezsizleşme] savunduğunda burjuva görüşüne yaklaşır. Ama bizim buradaki amacımız sendikalist doktrinlerin tam bir eleştirel analizini sunmak değil. Tarihsel deneyimlerin sonuçları düşünüldüğünde, proleter hareketin aşırı sağ kanadının her zaman aynı duruşu, yani işçi sınıfının sendikalar tarafından temsili savunduğunu hatırlamak yeterlidir; gerçekte onlar böylelikle, daha önce değinmiş olduğumuz nedenle, hareketin karakterini zayıflatıp yumuşatmış olacaklarını biliyorlardı.

Bugün burjuvazinin kendisi bile hiçte mantıkdışı olmayan bir şekilde, işçi sınıfının sendikalaşmasına karşı sempati ve eğilim göstermektedir. Aslında, burjuvazinin daha zeki kesimleri, “apolitik” sendikalara devlet ve temsil mekanizmasında daha çok yer verilmesine ve hatta onların üretim sisteminin kontrolü üzerindeki hak iddialarına yönelik bir reformu kabul etmeye çoktan hazırdır. Burjuvazi, proleter eylem sektör sektör yükseltilecek acil ekonomik taleplerle sınırlandırılabilirse, bunun statükoyu koruyacağını ve –düşmanın zayıf noktasına, yani iktidarın sahipliğine saldırmayı hedeflediği için tek devrimci bilinçlilik olan- şu tehlikeli “politik” bilincin oluşmasını engelleyeceğini hissetmektedir. Bununla birlikte dünün ve bugünün sendikalistleri, birçok sendikanın sağ kanat unsurlarca kontrol edildiğinin ve küçük burjuva liderlerin kitleler üzerindeki diktatörlüğünün sosyal demokratik sahte-partilerin seçimsel mekanizmalarından çok daha fazla sendika bürokrasisine dayandığının, her zaman farkında olmuşlardır. Bu nedenle de, sadece reformist pratiklere karşı hareket eden çok sayıda unsurla birlikte sendikalistler, kendilerini yeni sendika örgütlenmesi biçimleri bulmaya adanmış ve geleneksel olanlardan bağımsız olan yeni sendikalar yaratmıştır. Böylesi bir çözüm teorik olarak yanlıştır, çünkü ekonomik örgütlenmenin şu temel ilkesinin ötesine geçmeyi beceremez: bu ilke, özel politik netlikler, yada bu kişilerin hayatlarını bile feda etmelerini gerektirebilecek özel eylemler vaat edebilmelerini beklemeksizin, sadece üretimde oynadıkları rolleri tarafından yerleştirildikleri verili koşullara bakılarak herkesin otomatik olarak kabul edilmesidir. Dahası, bu anlayış “üreticiyi” ararken “iş kolu”nun sınırlarının ötesine gidemezken, sadece koşulları ve aktiviteleri çok geniş bir menzili kapsayan “proletarya”yı arayan sınıf-parti, tek başına sınıfın devrimci ruhunu uyandırmaya muktedir olabilir. Böylelikle, teorik olarak yanlış çıkmış olan bu yolun aynı zamanda gerçeklikte etkisiz olduğu ortaya çıkmış olur. Her şeye rağmen, bu tür reçeteler günümüzde bile sürekli olarak önerilmektedir. Marxist determinizmin bütünüyle yanlış yorumlanması ile birlikte, ekonomik faktörlerin etkisi altında, devrimci güçlerin oluşumunda irade ve bilinçlilik gerçeklerinin oynadığı rollerin sınırlı bir kavranışı, çok sayıda insanı, bütün bireyleri üretimdeki paylarına göre neredeyse otomatik olarak örgütleyecek olan “mekanik” bir örgüt sisteminin arayışına itmektedir. Bu ilüzyonlara göre, böylesi bir araç tek başına, bütün kitleyi azami devrimci etkinlik ile devrime doğru ilerletmek için yeterli olacaktır. Böylece, sınırlı ve tedrici kazanımlar ile azami devrimci program arasındaki eski çelişkiyi çözebileceği sanılan bir örgütlenme biçimine güvenilerek, ekonomik çıkarların gündelik tatmininin toplumsal sistemin aлашаğı edilmesi şeklindeki nihai sonuç ile bağdaştırılabileceği düşüncesinden oluşan sahte çözüm yeniden ortaya çıkar. Fakat, -(daha sonra KAPD’ın bölünmesini tetikleyen) bu sorunların Almanya’da çok şiddetli olduğu bir dönemde Alman

Komünist Parti'sinin çoğunluğunun yaptığı çözümlerden birinde doğru şekilde belirtildiği gibi- devrim, örgütün biçimi ile ilgili bir mesele değildir. Devrim bir doktrin ve nihai bir hedef etrafında birleşmiş güçlerin yapıcı ve aktif örgütlenmesine ihtiyaç duyar. Çıkarları devrimin zaferinde yatan sınıfa maddi olarak dahil olsalar bile, önemli katmanlar ve sayısız birey bu örgütün dışında kalacaktır. Fakat sınıf, rahminden tarihin sancılılarıyla doğurduğu güçlerin eylemi sayesinde, yaşar, mücadele eder, gelişir ve kazanır. Sınıf, bize göre mevcut üretim biçimini yok edip ötesine geçecek temel güç kaynağı gibi görünen, ekonomik koşulların doğrudan homojenliğinden türer. Fakat sınıfın bu büyük görevi yerine getirebilmesi için, kendi zekası, kendi eleştirel yöntemi, araştırma ve eleştiri ile tanımlanmış net hedeflere kararlıca yönelmiş kendi iradesi, ve kollektif çabalarını ve fedakarlıklarını olanca etkisiyle kullanacak ve derinleştirecek kendi mücadele örgütüne ihtiyacı vardır. Bütün bunlar Partiyi oluşturur.

Amadeo Bordiga

“Partito e classe”, Rassegna Comunista no 2, 15 Nisan 1921